

18. Стебельський Б. Григорій Крук / Б. Стебельський // Альманах Станиславівської землі. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1985. – Т. II. – С. 106–107.
19. Стебельський Б. Григорій Крук / Б. Стебельський // Образотворче мистецтво. – 2002. – № 2. – С. 12–13.
20. Степовик Д. Графіка Григорія Крука / Д. Степовик // Образотворче мистецтво. – 1994. – № 1. – С. 34–35.
21. Українське слово. Хрестоматія української літератури та української критики ХХ ст. – К. : Рось, 1994. – Кн. I. – 704 с.

В статті розкрит один із аспектів творчості Григорія Крука, який свідчить про глибокий патріотизм художника, його преданість національній ідеї. Проаналізовані скульптурні твори майстра, де зображені героїчні сторінки української історії, так і скитання українців в період лихоліття. Акцентовано увагу на портретних зображеннях видатних осіб України, розглянуто корпус творів, які втілюють образ жінки-крестьянки і позначені оригінальним стилістично.

Ключові слова: Г.Крук, українська діаспора, національна ідея, скульптура.

The article deals with one aspect of creativity G.Kruk, confirming the deep patriotism of the artist, his devotion to the national idea. Analyzed sculptures wizard, which appear as heroic pages of Ukrainian history, Ukrainian and wandering during hard times. Attention to the portraits of prominent figures of Ukraine, considered the building works that embody the image of peasant women and with the original styling.

Key words: G.Kruk, Ukrainian diaspora, national idea, sculpture.

УДК 73.03

Михайло Гнатюк

ФАХОВІ ШКОЛИ В ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ СКУЛЬПТОРА ГРИГОРІЯ КРУКА

Стаття висвітлює життєвий і творчий шлях видатного українського скульптора, який більшу частину свого життя провів у Мюнхені й був відомий у діаспорі, але мало знав себе на Батьківщині. Дослідження присвячене формуванню таланту й професійному навчанню у фахових школах Г.Крука, особливо в Краківській академії мистецтв, а також художніх процесів, які впливали на розвиток світогляду й творчих здібностей майбутнього майстра.

Ключові слова: художня культура, професійні школи, студент, скульптура, галерея, Батьківщина.

Творчість українського скульптора Григорія Крука – помітне явище в мистецтві другої половини ХХ сторіччя. Він добре відомий і пошанований у діаспорі старого світу – Франції, Англії, Німеччині, Італії, Австралії, Канаді, проте на Батьківщині про нього з'явилися перші публікації лише з 1988 року.

Зіркове зібрання творів скульптора (25 одиниць) уперше представили на початку березня 2010 р. в Українському домі в Києві в рамках “Великого скульптурного салону”. Колекцію надала Українська бібліотека імені Тараса Шевченка в Лондоні. Через місяць твори Г.Крука демонстрували вже у Львівській картинній галереї. Обидві виставки мали значний резонанс.

27–28 жовтня 2011 року під час святкування сторіччя від дня народження визначного українця в Івано-Франківську відбулися Всеукраїнська науково-практична конференція на тему “Художня творчість Григорія Крука в контексті світового мистецтва” і виставка скульптур, а видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника випустило книгу “Скульптор Григорій Крук: нарис життя і творчості” [2]. 30 жовтня в день народження митця в його рідному селі Братишеві відкрито величний пам'ятник і музей.



Григорій Крук. 1984 р.



Пам'ятник Г.Круку в с. Братишеві.
Скульп. В.Довбенюк. 2011 р.

Станіславі, з директором якої – Євстахієм Меруновичем, був близько знайомий. Художньо-ремісничі, промислові школи тоді існували у Львові, Яворові, Чернівцях, Коломиї, Вижниці, Ясині, Косові й усюди була певна специфіка їх розвитку. Так, деревообробна приватна школа в Коломиї започаткована 1886 року членами товариства “Гуцульська спілка промислова” з метою виготовлення сувенірної продукції виключно в народному стилі. Після етнографічної виставки 1894 року у Львові Коломійську школу удержали й учнів стали навчати ще й об’ємного різьблення в різних академічних стилях: відродження, бароко, модерн та інших. У подібному напрямі навчання відбувалося в Станіславській, Львівській промислових та Ясинівській деревообробній школах. Учні вивчали плоске, рельєфне, об’ємне різьблення, моделювали листки аканта, пальмети, рокайлеподібні орнаменти, картуші, пілястри, капітелі, алегоричні мотиви: маскарони, грифони тощо.

Кадровий склад фахових шкіл був достатньо високий – викладачами працювали переважно випускники мистецьких академій і технологічних інститутів, працівники етнографічних музеїв. Так, у Яворівській деревообробній школі на Львівщині в 1942–1944 рр. працювали Б.Стебельський (директор) і А.Шумовська – випускники Краківської академії мистецтв, Й.Станько – випускник Львівської художньо-промислової школи. Особливо прискіпливо підбирали вчителів на предмети образотворчого мистецтва: інколи серед кількох претендентів вибирали найбільш обдарованого, зі знанням методики викладання рисунка, композиції та живопису. Обов’язково претендент повинен був мати спеціальну освіту, певні досягнення в мистецтві живопису або графіки, відповідну кількість виставок тощо. Не менш категорично підбирали викладачів для художніх шкіл, які здебільшого були приватні. Так, у Коломиї довгий час працювала студія образотворчого мистецтва, при вступі до якої потрібно було здати екзамен з рисунка й пройти бесіду з викладачем, який сам пройшов перевірку на здатність викладати рисунок і живопис. На екзамені в основному малювали гіпсові розетки, нескладні композиції або частини обличчя – око, ніс, вухо, рідко – голову. Мета навчання – не тільки навчити, але й допомогти в майбутньому житті або ж підготувати до гімназії чи академії. Студія діяла в 1893–1897 та 1910–1913 рр. [16].

Про свій життєвий і творчий шлях Григорій Крук розповів у нарисі “Мій шлях до скульптури” [13], де показав складні випробування, через які довелося пройти, аби стати визнаним майстром. Особливу роль у його фаховому зростанні відіграли промислові школи: Станіславська деревообробна, Львівська технічна та Краківська й Берлінська академії мистецтв, які послужили дороговказом у житті не тільки йому, а й багатьом іншим галичанам, здебільшого вихідцям із сільської місцевості.

Метою пропонованої статті є висвітлення творчого становлення скульптора Григорія Крука, його навчання у відомих на той час професійних школах, фаховий рівень учителів, методика викладання, внесок українських товариств, визначних постатей, їх піклування про долю своїх співвітчизників тощо.

Народився Григорій Крук 30 жовтня 1911 року в родині гончара. Його дід Іван і батько Яків поряд із землеробством займалися й гончарним промислом (родина свого часу переїхала з-під Галича). З місцевої глини виточували глечики, миски, макітри, які інколи оздоблювали орнаментом.

Григорій змалку моделював з глини різні фігурки, особливо ангелів, що тривалий час зберігалися в хатах односельців. Місцевий учитель Василь Лукасевич запримітив своєрідні здібності хлопця й порадив віддати його на навчання до деревообробної школи в

Наприкінці XIX – на початку XX ст. у Галичині друкувалося чимало методичних посібників, а також праць з питань образотворчого мистецтва. Згадаймо хоча б статті випускника Віденської академії мистецтв Юліана Пянькевича “Маляр і природа” [9], у яких автор пояснює, що таке начерк, пластика, як передати зображення тоном і кольором, викладає основи лінійної й повітряної перспективи, використання лінії обрису й точок сходу, розкриває методику малювання пейзажу, дає визначення колориту тощо. Методичні посібники, ілюстровані роботами відомих художників минулого й сучасного, не були кольоровими, але фахово пояснювали основи перспективи, рисунка та малярства: як правильно будувати просту композицію з двох-трьох предметів – гіпсових фігур, муляжів тощо; як будувати голову, визначати пропорції фігури людини. Взірцями служили класичні твори скульптури, рисунки відомих майстрів. Учнівські роботи часто використовували для декоративного оздоблення дерев’яних і керамічних виробів, дверей будинків, архітектурних деталей тощо.

У численних статтях викладача образотворчого мистецтва Коломийської гімназії Валеріана Крицінського, опублікованих у польських: коломийських і львівських газетах, виразно визначається, як і в яких випадках слід вживати декоративні прикраси фасадів будинків, особливо вікон, дверей та стін. За його ескізами оздоблено будинок Народного дому та будинок на проспекті Грушевського в Коломійі. Так само пропагував застосування учнівських робіт школи деревного промислу в оформленні екстер’єрів, інтер’єрів викладач гімназії та гончарної школи С.Дачинський. В окремих будинках коломиян нині збереглися кахельні печі, оздоблені геометричними та рослинними орнаментами, виконані викладачами й учнями. Отже, фаховий рівень викладання в промислових школах був достатньо високий і результати їхньої діяльності можна оцінювати не тільки за виробами учнів, але й за діяльністю відомих у майбутньому майстрів і скульпторів: Івана Севери, Йосипа Станька, Михайла Бринського, Андрія Коверка, Нестора Кисілевського, Михайла Черешньовського, Василя Кабина, Петра Баранюка, Миколи Тимківа, Василя Свиди, Івана Гарапка, Михайла Тулайдана, Василя Смердула та багатьох інших.



Викладачі та учні Станіславської деревообробної школи.
Г.Крук – останній ряд, другий з права

Деревообробна школа в Станіславі, у якій навчався Григорій Крук, створена 1884 року з ініціативи Товариства педагогів як приватна столярсько-різьбярська школа (із 40-годинним тижневим навантаженням). З 1891 року за рішенням сейму стала “Крайовою школою столярською” і перейшла на утримання краю. У 1892 р. школа одержала від уряду 700 зр. субвенцій [5]. Навчання відбувалося три роки й тільки першого року було платним, надалі учні щомісяця самі заробляли 5–10 зр. До 1894 року в ній навчалось

всього два русини й випускники отримували свідоцтво челядника [6]. Тривалий час школу очолював Є.Мерунович (закінчив школу у Валахіш-Мезерітш і школу технічного музею у Відні, викладав геометричний та “архітектурний” малюнок і технологію деревини), а вчителями з фаху працювали: Б.Божевич, М.Піскозуб – випускник школи художньо-промислового музею у Відні, викладав геометричний та орнаментальний малюнок; Й.Рігль – викладав столярство та проектування виробів з дерева; М.Арапковський (сницарство), М.Гранковський і Ф.Антоняк (токарство). На початках її досягнення були незначними й управляюча рада навіть дозволяла учням учительської семінарії відвідувати науку столярства й токарства [15]. Але з переходом 14 травня 1904 року до новозбудованого приміщення на вулиці Кілінського, 20 популярність школи зростає, й дирекція вже навіть обмежувала набір учнів. Її авторитет зріс перш за все завдяки фахівцям, які там працювали, і мистецьким виробам (меблям у “рене-

сансному” та “старонімецькому” стилі) і попиту на них серед жителів міста й навколишніх сіл [11, с.190]. Кількість замовлень дедалі збільшувалася, але не перевищувала потреби навчального процесу.

Учні вивчали 15 предметів, тижневе навчання загалом складало 53–55 годин. Завданням школи було давати ґрунтовну підготовку в столярстві, токарстві й різьбі відповідно до вимог вступу. Навчання мало впливати на ушляхетнення смаку в художніх виробках з дерева, ознайомлювати учнів з різними стилями, що відзначаються добрим естетичним смаком. У свідочстві М.Павлюка (сімейний архів дочки Н.М.Соп’як) поданий перелік дисциплін, які вивчалися впродовж 1924–1927 рр. З теоретичних предметів були: релігія, географія, фізика, геометрія, польська та німецька мови, промислові рахунки, технологія деревини, каліграфія, стилістика, промислова кореспонденція, книговедення; з практичних – рисунки елементарні вільноручні, лінійні, геометричні, архітектонічні та промислові, столярство, токарство, сницарство, моделювання, обслуговування машин та інші. Старанні учні після першого року навчання отримували стипендію, а іногороднім надавали житло. Усі отримували безкоштовно медичну допомогу й забезпечувалися методичними та навчальними підручниками й приладдям. Від 1926 року школа стала державною і навчання тривало чотири роки. Кількість учнів у школі постійно зростала, але вона не могла задовольнити потреби підприємств у робітниках [10, с.130].

У 1925/26 н. р. Григорій Крук проживав у ремісничій бурсі на 18 осіб, колишньому будинку Вчительської дівочої гімназії, яким завідував учитель Ліськевич*. Після того, як учитель деревообробної школи в Станіславі іронічно радив іти краще вчитися на столяра, аніж займати місце здібного учня, батьки мали надію, що на цьому навчання сина-художника закінчиться, але він і думати не хотів про інше. Ідея стати майстром оволодівала ним щораз сильніше й він бувало з плачем вимолював відправити його до Львова вчитися далі різьби.



Студент Г.Крук з власною роботою.
Краків, 1934 р.

За сприяння вчителя Лукасевича Г.Крук у кінці 30-х років записався до Львівської художньо-промислової школи на скульптурне відділення. Тими роками її очолювали професори Валер’ян Крицінський і Ян Нальборчик. Унаслідок реорганізації 1929 року школа стала називатися “Державна технічна школа імені Станіслава Щепановського”. Навчання тривало 5 років, де впродовж перших двох вивчали: композицію, орнамент і студії живої й мертвої натури. Головним предметом на третьому курсі були студії живої фігури людини. На скульптурному відділенні їх вів професор Я.Нальборчик. Він також викладав рисунок, скульптуру й пластичну анатомію на других і четвертих курсах [11, с. 169]. Г.Крук навчався з талановитим молодим різьбярем Антоном Павлосем, який пізніше емігрував до Америки й передчасно помер. Своєрідний світогляд й уява хлопця із села, який не одразу розумів складні обов’язкові академічні завдання, не дозволяли успішно вчитися, тому він часто ставав об’єктом критики. Так, професор Нальборчик радив краще стати кравцем і навчитися спочатку пришивати гудзики, що юнака

дуже ображало. До того ж його виселили з інтернату, який утримував митрополит Андрей Шептицький, і студент опинився на вулиці, але повертатися додому не хотілося. За порадою вчителя Франчука майбутній митець попросився на роботу й навчання до скульптора та різьбяря Андрія Коверка – випускника деревообробної школи в Коломиї, тоді власника

* Нині – це один із корпусів економічного факультету Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, на вулиці Шевченка, 82 [3, с.204].

іконостасної майстерні у Львові. У нього Григорій почав добре заробляти, щотижня навіть пересилав додому пачку фірмових цигарок, аби батьки бачили, що справи в нього покращилися. Тим часом А.Коверко працював над іконостасом для каплиці Львівської духовної семінарії і при монтуванні його на об'єкті Григорій уперше побачив митрополита Йосифа Сліпого. Вечорами Г.Крук навідувався ще й до майстерні скульптора Сергія Литвиненка, з яким познайомився 1927 р. та виготовляв для нього та його знайомих меблі й виконував інші роботи, навіть позував, коли той ліпив пам'ятник "Каменяра" на могилу Івана Франка, а то й робив кайло. На той час у Львові не було високопрофесійного митця скульптури й С.Литвиненко зайняв перші позиції в цьому виді мистецтва. А.Коверко займався переважно деревом (здебільшого виготовляв меблі й іконостаси). Отож для енергійного й працьовитого С.Литвиненка відкрилося велике поле діяльності, замовлень на портрети й пам'ятники було вдосталь, і він потребував помічників. До того ж він знаходив час і на педагогічну діяльність. У нього стали працювати й навчатися Микола Сагайдаківський, Григорій Крук [1, с.165] та Дмитро Крвавич. Його майстерня, заповнена свіжими проектами й моделями в натурі, була місцем зустрічі багатьох представників мистецтва й загалом культурного життя Львова. Творчість С.Литвиненка надихнула Г.Крука на подальші студії, і він уже мріяв про Академію мистецтв у Кракові. Принагідно зауважимо, що студентів, вихідців з Галичини, в академіях Європи в різні часи було чимало. Тож прагнення 19-річного юнака долати значні перешкоди на шляху до опанування мистецтвом скульптури виглядали природно.



Викладачі Краківської академії мистецтв В.Яроцький, С.Філіпкевич і студенти.

Краківська академія мистецтв – найстаріша мистецька школа Польщі [14]. Її програми й ідеологія формувалися в умовах багатьох змін напрямів і стилів протягом тривалого часу. Саме Краківська школа мала вагомий вплив на формування європейської мистецької думки. Вона відіграла важливу роль у житті видатних художників, які проявили себе в усіх видах пластичного мистецтва. Тоді Григорій, аби бути допущеним до вступу в академію, мусив представити дві власні скульптури та малюнки. Якщо роботи в матеріалі в нього були, то з малюнками виникла

проблема, і він їх позичив у товариша. Так "склав" екзамен і, не маючи матури (гімназійної освіти), був зарахований вільним слухачем. Професор В.Гжимальський зі Львова попередньо дав рекомендацію й порадив іти на навчання до професора Ляшчки – не тільки великого скульптора, а й великого педагога, у якого навчалися студенти переважно зі Східної Галичини.

У Ляшчки також навчалися видатні митці: Сергій Литвиненко, Михайло Гаврилко, Наталка Мілян, Нестор Кисілевський та інші. Професор мав значний досвід роботи, свого часу закінчив приватну школу різьби Яна Криносського у Варшаві, навчався в академії Юліана в Парижі, а також у Національній мистецькій школі. У 1899–1934/35 рр. очолював кафедру різьби й майстерню твердих матеріалів: металу, гіпсу й кераміки. Видатного майстра й шанованого вчителя професори академії періодично обирали ректором. Педагоги відзначалися нестандартними поглядами на мистецтво й дотримувалися певних принципів викладання. Так, Ляшчка був прихильником еkleктичного академізму, Поплавський обстоював класицистичний академізм. У міжвоєнний період в академії працювали такі авторитетні професори, як Пауч, Яроцький, які організували лекційні курси, бували на пленері в Карпатах, де малювали картини на гуцульську тематику [13, с.39]. Тоді в Краківській академії збільшилася роль теоретичних і допоміжних дисциплін: історії мистецтва, архітектури, анатомії, значну увагу

Михайло Гнатюк. Фахові школи в професійному зростанні скульптора Григорія Крука

приділяли вивченню технології, хімії, засвоєнню мистецьких технік тощо. Загалом викладачі були гуманними й демократичними до студентів, усі сприяли розвиткові мистецьких здібностей. Це підкреслював і сам Г.Крук: “Тут панувала атмосфера французької культури, котра мене, простого сільського хлопця, полонила і ошчасливила” [13, с.10].

У 1931 році на різних відділеннях навчалися: Йосип Косараб, Володимир Продан, Ярослав Лукавецький, Марія Гарасовська, Михайло Зорій, Юрій Кульчицький, Ярослав Крисневич, Богдан Стебельський, Нестор Кисілевський, Микола Сагайдаківський, які спілкувалися часто на перервах між заняттями та на вечірніх студіях з рисунка професора Сіхульського, що інколи затягувалися й до десятої години. Загалом у вищих навчальних закладах Польщі в 30-х роках навчалось близько 400 юнаків і дівчат зі Східної Галичини. Найбільше їх було в Кракові, де вирувало українське життя: діяли філії товариств “Просвіти” і “Рідної школи”, працювали театральний гурток, хор, оркестр струнних інструментів. Студентів об’єднували українські громади, які мали свої приміщення, радіо, українську пресу, що виходила у Львові, їдальню, де могли харчуватися всі бажаючі.

У 1928–1930 рр. українська студентська громада в Кракові нараховувала 300 чоловік, мала 13 фахових секцій і широко провадила культурно-просвітню роботу: влаштовувала диспути, концерти, мала свій видавничий орган “Журавлі” [8, с.97].

Старше покоління українських професорів – літературознавець, перекладач і педагог Богдан Лепкий, географ-енциклопедист Володимир Кубійович, І.Зелінський, Р.Коритовський, І.Фещенко та інші – проводили заходи навчального, патріотичного й виховного спрямування, усяко заохочували й підтримували студентів в їх починаннях. Особливо багато праці в розбудову українського життя в Польщі тими роками вклав заступник голови краківської “Просвіти” професор Б.Лепкий, який мав неабиякий авторитет серед українських і польських професорів. Він не тільки сприяв створенню “Зарева” (1933), а й допомагав його членам отримати дозвіл збиратися й працювати при Ягеллонському університеті. За це студенти обрали його почесним головою.

Ініціаторами створення гуртка в Кракові стали молодий живописець Денис Іванцев і скульптор Нестор Кисілевський. Д.Іванцев головував у ньому від 1933 до 1936 рр., а з 1936 до 1940 рр. – Б.Стебельський, далі його змінив Е.Козак. Активну участь у роботі товариства брали скульптори Нестор Кисілевський, Григорій Крук, Наталка Мілян, Михайло Черешньовський, маляри та графіки Мирон Білінський, Євген Божик, Андрій і Марія Гарасовські, Володимир Добрянський, Михайло Зорій, Юрій Кульчицький, Михайло Кміт, Андрій Наконечний, Ярослав Красневич, Володимир Продан, Богдан Стебельський, Аріядна Шумовська, Роман Сеньків та інші [4, с.24].



Г.Крук працює над портретом М.Зорія.
Краківська академія мистецтв. 30-ті роки

Окрім щорічних виставок-звітів, що проводилися в приміщенні “Просвіти”, члени гуртка організували тематичні вечори-вшанування відомих митців, письменників, діячів культури. Найчастіше такі заходи проводили Б.Стебельський і М.Черешньовський – національно свідомі, патріотично налаштовані студенти, що відзначалися організаторськими здібностями.

Життя українських студентів у Кракові не було безтурботним. Не обходилося без проблем і для самого Крука. Якщо вступний іспит він склав позиченими малюнками, то це не залишилося надалі без уваги. Так, одного разу професор Сіхульський на вечірніх студіях з рисунка побачив роботу

Крука й закричав: “Хто тебе допустив в Академію, через які двері ти зайшов?” Хтось із студентів прошепотів: “Через ті самі двері, що й Ви”. Це заняття надовго відбило охоту майбутньому митцеві до малювання, деякий час він займався тільки скульптурою. Лише коли випадково натрапив у книжці на висловлювання Анрі Матісса: “Хто не вміє малювати добре, нехай намагається малювати погано”, то багато чого зрозумів і навернувся до академічного малювання з натури, по-іншому почав сприймати рисунок, загалом творчість, критерії оцінювання в мистецтві й запитував себе: “Хто взагалі володіє мірою доброго чи поганого малювання?” [13, с.10]. “Мірилом” є сама людина, зі своїми світоглядом, знаннями й досвідом. Проте студент має усвідомити, що добрий малюнок – це грамотний, академічно правильний, вивіреним малюнок, який на початках просто необхідний, аби в майбутньому вміти творити власні образи.



Професор Б.Лепкий і студенти-гуртківці “Зарева”. 1933 р.

Професор Богдан Лепкий опікувався Григорієм Круком: допоміг йому отримати замовлення на оформлення бічного вівтаря греко-католицької церкви св. Норберта, заснованої ще у XVIII ст. Пізніше відрекомендував його директоріві Музею народних промислів у Кракові Станіславіві Тілю з проською направити на кілька місяців навчатися до Берліна.

У 1937 р. 26-річний скульптор, надзвичайно щасливий, сповнений надій, спраглий навчання й творчості, не знаючи, що наближаються важкі часи світової війни, яку готує Німеччина, вирушив до Берліна. Місто справило на Григорія Крука приголомшливе враження – велике скупчення людей, транспорту відштов-

хувало й видавалося чужим. Директор українського інституту Іван Мірчук, незважаючи на рекомендацію Б.Лепкого, зустрів юнака з прохолодою, дозволив залишитися в гуртожитку на два тижні. Цей час Г.Крук використав для ознайомлення з пам'ятками архітектури, відвідування музеїв, пам'ятаючи настанови професора Лепкого: “Музеї – це великий ліс творчої сили людського духу... Але дивись, щоб ти не заблудився в цьому лісі і не забув корені своєї батьківщини” [13, с.12]. Тоді в Берліні діяли Українська студентська громада, Український науковий інститут й Українське національне об'єднання.

Під впливом побаченого молодий Крук уперше задумується над проблемами творчості. Знайомиться з українським скульптором, портретистом Федором Ємцем – родом з Харкова, який працював на посаді професора в Берлінській академії мистецтв. Його твори подобалися Круку й він відчував до них щирі симпатії. За посередництвом Ф.Ємця Крук потрапив до професора Альфреда Фоке, який завідував відділенням скульптури, і навіть почав там працювати. Але термін проживання в гуртожитку закінчився, Григорію наказали негайно покинути Берлін і дали гроші на поїздку до Кракова. Відправити його поїздом додому доручили професорові Зенону Кузелі – родичеві професора Богдана Лепкого. Проте Григорій попрощався з ним і повернувся до академії, до класу професора Фоке. Той побачив розпач студента й, вислухавши його невтішну розповідь, вирішив: “Ти нікуди не поїдеш, будеш у моєму класі. Я потурбуюсь, щоб у тебе була стипендія. А поки що залишайся в гуртожитку” [13, с.12]. Він одразу зателефонував Мірчуку й через декілька днів Г.Круку призначили 80 марок стипендії, що видалося йому багатством.

У передвоєнні роки про ранній період творчості в інтерв'ю зі скульптором Ю.Луцький писав: “...приємно зайти до просторої салі Берлінської Академії Мистецтв, де в кутку працює наш молодий різьбяр Гриць Крук. На столах розставлені його твори та проекти і вже на перший

погляд можна пізнати, що в них інакша душа, як у всіх інших, якими заставлена решта салі. Ці інші – це німецькі твори, що своїм холодом сильно контрастують із соняшним спокоєм творів Українця. Гриць Крук це один із наймолодшої генерації наших різьбярів, майже зовсім невідомий нашому загалові” [7, с.8]. У своїх перших інтерв'ю Г.Крук дещо збентежено згадував про художньо-промислові школи, Станіславську, Львівську, мабуть, тому, що не тільки певний час доводилося там навчатися, але й чути не вельми приємні речі про свої здібності. Проте він живо й захоплено розповідав про чотирирічне навчання різьби в професора Ляшчки в Краківській академії мистецтв, “де набрав він конечних підстав, без яких, як каже, небезпечно пускатись відразу заграницю” [7, с.8]. Вона його манила, особливо Італія, але на початках творчого шляху була недосяжна. Тим часом у його творчості переважала українська тематика: проекти й виконання пам'ятника Борцям під Крутами, погруддя М.Лисенка, В.Стефаника, С.Петлори. У робітні мистця струнка скульптура “Мадонна”, спокійним поглядом наче стереже це місце української музи серед чужого моря [7, с.9].

Він вступив до класу Арно Брекера й удосконалював роботи з натури, розширив знання про красу людського тіла. Григорій переконався, що основи, яких навчав професор, є передумовою успішної подальшої творчості кожного скульптора, незалежно від його особистого майбутнього стилю чи манери.

З початку війни Г.Крук не мав ніяких звісток від батьків. На душі було тривожно, до нього доходили повідомлення, що навколо Станіслава бомбили села. Він не знав нічого про долю своїх друзів у Кракові. Григорій поїхав поїздом туди, і хоча місто не було зруйноване, повсюдно відчувалася трагедія. Далі він поїхав до Станіслава, звідки добрався пішки додому. Г.Крук пізніше згадував ту зустріч, коли батьки дивилися на нього як на примау й, плачучи, обіймали. Два тижні минули дуже швидко, він ще бачився з М.Зорієм і довелося знову прощатися. Це було особливо важко, бо відчувалося, що назавжди.



М.Зорій у родини Круків у с. Братишеві. 30-ті роки XX ст.

Таким чином, син галицького селянина-гончара зі своєрідним світоглядом і сформованими в дитинстві основами християнської моралі розвинув вроджені здібності завдяки навчанню у відомих професійних школах Галичини та провідних мистецьких академіях Європи. Це дало змогу використовувати набуті фахові знання, уміння й навички в подальшій творчій діяльності й пробиватися в житті. Важливе значення для професійного зростання Григорія Крука й багатьох художників зі Східної Галичини загалом мала опіка українських товариств, окремих професорів, що працювали в умовах еміграції. Їхня допомога в критичні періоди життя Г.Крука часто ставала вирішальною. Надалі на чужині він сповна присвятив себе творчості, невтомно працював у своїй робітні в Мюнхені, гостинно приймав відвідувачів, особливо земляків, і там творив Україну. Як підкреслив багаторічний дослідник творчості скульптора краєзнавець Петро Боднарчук, “створивши численну галерею селянських постатей, портретів діячів громадсько-політичного та культурно-мистецького життя України, діячів Вселенської Християнської церкви, Григорій Крук вдихнув у світову емігрантську скульптуру неповторний національний духовний струмінь і стиль, назавжди залишившись сином християнського духу, сином української нації” [2, с.4]. Його твори мають глибокий зміст і соціальну спрямованість, розкривають психологію людей, окреслюють проблеми їх стосунків. Г.Крук жив надією, що його внесок у розвиток української культури належно оцінять на Батьківщині. Нині, коли проведено ряд конференцій, організовано виставки, відкрито

пам'ятник і музей, ми віддаємо шану визначному скульпторові, який творив для України й світу.



Дитяча група. 1944 р.



Жінка, що лежить. 1970 р.



Селянка, що відпочиває. 1972 р.



Запорізький козак. 1963 р.

1. Андрусів П. Мистецтво – найміцніша зброя : статті, промови й огляди / П. Андрусів. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1987. – 455 с.
2. Вовк М. В. Скульптор Григор Крук: нарис про життя і творчість / М. Вовк, М. Гнатюк. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2011. – 91 с.
3. Головатий М. І. 200 вулиць Івано-Франківська / М. Головатий. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2010. – 463 с.
4. Денисюк О. Молоде українське мистецьке середовище Кракова 1930-х років: гурток “Зарево” / О. Денисюк // Архітектурний вісник. – 2008. – № 30. – С. 22–26.
5. Діло. – 1892. – Ч. 238.
6. Діло. – 1894. – Ч. 180.
7. Луцький Ю. Мистецтво. Розмова з Грицем Круком / Ю. Луцький // Ми і світ. Ілюстрований місячник. – Львів, 1939. – № 3. – С. 8–9.
8. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Ч. I. – 370 с.
9. Панькевич Ю. Маляр і природа / Ю. Панькевич // Неділя. – 1911. – Ч. 8. – С. 7; Ч. 9. – С. 2–3; Ч. 10. – С. 6–7; Ч. 14. – С. 4–5.
10. Ступарик Б. М. Національна школа : витоки, становлення : навчально-методичний посібник / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
11. Шмагало Р. Історичний розвиток деревообробної школи у Станіславові (1883–1920) і сучасна художня освіта / Р. Шмагало // Діалог культур / за ред. С. Черепанової. – Львів, 2000. – Вип. 5. – С. 185–194.
12. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції / Р. Шмагало. – Львів : Укр. технології, 2005. – 528 с. : іл.
13. Kruk G. Leben und Werk mit einer Biographie von THEO Reim und einem Essay von Dr. Volker G. PROBST / Gregor Kruk. – München, 1988. – 240 s.
14. Materiały do dziejów Akademii sztuk pięknych w Krakowie 1895–1939. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1965. – 400 s.
15. Sprawozdanie zakładu Krajowej szkoły stolarskiej w Stanisławowie za rok szkolny 1903/04. – Stanisławów, 1904. – S. 5–6.
16. Wierczynski S. Nove warunki kierunku pracy kulturalnej w Galicyi / Stefan Wierczynski. – Kraków ; Warszawa, 1924. – 124 s.

Стаття розкриває життєвий і творчий шлях знаменитого українського скульптора, який більшу частину своєї життя провів в Мюнхені і був відомий за кордоном, але мало відомий у своїй Батьківщині. Дослідження присвячене впливові на формування професійного майстерства Г. Крука в спеціальних школах, і особливо Краківської академії мистецтв, а також художественним процесам, що вплинули на розвиток світоглядання і творчих здібностей молодого майстра.

Ключові слова: художественна культура, професійні школи, студент, скульптура, галерея, Родина.

The article reveals the life and creative work of the distinguished Ukrainian sculptor, who spent most of his life in Munich and was famous among the diaspora but little known in his native land. A considerable part of the article deals with the research of the professional schools, in particular the Krakow Academy of Arts, and the artistic processes that influenced the development of his outlook and artistic skills.

Key words: artistic culture, professional schools, student, plastic art, gallery, native land.

УДК 7.071.2:730:7.03

Ірина Чмелик

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ КРУКА

У статті розглядається творчість українського скульптора Григорія Крука. Аналізуються стилістичні особливості його мистецьких праць. Найбільш характерними для творів майстра є експресіоністичні тенденції, що часто поєднуються з реалізмом і бароковою емоційною піднесеністю образів.

Ключові слова: Г. Крук, українська діаспора, національний стиль, скульптура.

Григорій Крук – велична постать у мистецькому світі XX століття. Його непересічний талант і захоплюючі праці знову й знову притягують до себе науковців, мистецтвознавців, стають